
Med lastništvom in legitimnostjo

Dejan Steinbuch

Kjer se vlada posredno ali celo neposredno vmešava v medije, nastavlja in odstavlja odgovorne urednike in z oglaševalskimi prijemi poskuša disciplinirati neubogljive revije ali časnike, je tuji lastnik še najboljše zagotovilo za samostojno, profesionalno in politično korektno novinarsko delo.

Pri presojanju slovenske medijske realitete se praviloma spregledujeta dva pomembna aspekta, ki označujeta prostor in čas: samozadostnost in relativnost. Sliši se sicer kot parafraza Kaganove teze o krizi legitimnosti, vendar določene paralele vsekakor obstajajo. Podobno kot pri presojanju odnosov med nacijami tudi pri samozadostnosti slovenskega medijskega prostora govorimo o koliziji dveh zelo nasprotujočih si načel. Na eni strani nujne liberalizacije medijskega trga (in vzporednih procesov umikanja države iz lastništva medijev), na drugi pa svete preproščine novinarjev, ki verjamejo v nekakšno »absolutno suverenost« svojega poslanstva. Absolutna suverenost je izraz, ki najširše opredeljuje prepričanje, da v novinarstvu obstaja objektivna resnica; ta naj bi bila sveta, nedotakljiva in neizpodbitna, tako rekoč absolutna. No, če imamo v mislih preiskovalno novinarstvo, ki se ukvarja s primerom kemičnih odplak v lokalnem bajerju, potem je končno spoznanje lahko objektivna resnica - da lokalna tovarna zastruplja vodotok, zaradi česar je ogroženo zdravje okoličanov. Če gre za klasično »sine qua non« vzročno zvezo, potem sta si žurnalizem in kriminalistika pač identična. Toda v vseh drugih primerih, ko gre za družbeno sfero ali celo politiko, stvari postanejo relativne, teza o objektivni resnici v novinarstvu pa zelo majava.

Relativnost zgodovinskega časa je še težji mlinski kamen, ki visi za vratom povprečnega slovenskega žurnalista, saj ne govori toliko o aktualnih razhajanjih glede različnih (konceptualnih) pojmovanj vloge modernih medijev, kot izpričuje zgodovinsko preživet koncept poslanstva medijev. In ravno v tej točki se naš medijski prostor nehote tudi najbolj

polarizira. Razlogov za to ni treba iskati daleč nazaj; v osemdesetih in zgodnjih devetdesetih je država masovno subvencionirala tedanje dominantne (in notranje nepluralne) medijske hiše, s čemer so se ustvarili naravnost sijajni privilegiji, hkrati pa se je v izrazito neenakopraven položaj postavilo vse kasnejše časopisne in ostale medijske projekte. O kakšnih enakih možnostih, prepovedi ustvarjanja prevladujočega položaja na trgu kajpak nismo nikoli slišali, od evropskih standardov pa smo bili tedaj oddaljeni še svetlobna leta. Podobno je veljalo tudi po letu 1990; nacionalna tiskovna agencija STA je prešla v (ob)last države, ki se ni zadovoljila zgolj z njenim servisom in ne nazadnje tudi z nacionalno radiotelevizijo, ampak je kremplje stegovala tudi po dnevnem in drugem tisku. Aktualne politične elite so si prek Kapitalske (KAD) in Odškodninske družbe (SOD) prilastile lastniški monopol nad večino nacionalnega dnevnega in regionalnega tiska. Če k temu prištejemo še lastniške deleže (državnih) bank, zavarovalnic in podjetij v državni last, je slika medijske enolončnice popolna. Oblastna nomenklatura je vse do zaključka pogajanj z Evropsko komisijo spretno zavlačevala z liberalizacijo medijskega trga in nekaj let celo zakonsko omejevala delež tujih lastnikov v t. i. domačih medijih. Logično je, da se je z odsotnostjo tujega kapitala krepilo prepričanje politike, da je vmešavanje v uredniško strukturo dopustno, še več, da je celo normalno. Eksemplarični primer takšne izkrivljene percepcije je časopisna hiša *Delo*, kjer pa je politično kadrovanje očitno le doseglo nek namen: bralci so se uprli poniževanju, zato časniku že nekaj let vztrajno pada naklada. Vedno bolj so aktualne špekulacije, da bo z *Delom* – ob predpostavki, da se bo neprofesionalen trend vmešavanja v uredniško strukturo nadaljeval – čez nekaj let tako, kot je z dnevnikom *Vjesnik* na Hrvaškem. Ima okoli tri tisoč naklade, pri čemer je jasno vsaj to, da država ne skriva svojega vmešavanja (konec koncev je lastnica *Vjesnika* – vlada).

Po zatonu enopartijskega režima je torej zraslo bogastvo netransparentno organiziranega domačega medijskega trga, v katerem so se veselo teptali temeljni časnikarski standardi, da o norčevanju iz novinarske in uredniške avtonomije ne govorimo. Vse to je šlo na rovaš zaviranja novinarskega profesionalizma in etike, pri čemer se je ta deficit spretno zakrival s politično agitacijo in komentatorsko zastrupljenostjo celo tistih zvrsti novinarskega poročanja, pri katerih osebno mnenje avtorja nima kaj iskati. Koncentracija kapitala je pripeljala do nevzdržnih razmerij; Slovenija je bila tako rekoč desetletje medijsko totalitarna država, kar se je začelo odražati ne le v vsebini, pač pa tudi obliki – tisk je denimo v oblikovnem smislu začel krepko zaostajati za aktualnimi evropskimi

trendi. Kljub temu da se je po vstopu v Evropsko unijo domači medijski trg začel liberalizirati in demonopolizirati, so posledice večletne stagnacije očitne še danes. Pri nas se nihče ni sistemsko ukvarjal z aktualnimi časopisnimi trendi v Evropi in svetu. Ko sem lansko jesen v Avstriji poslušal predavanje o prihodnosti tiskanih medijev, ki ga je imel Mario Garcia, se mi je zdela intrigantna napoved velikih sprememb bralne kulture, do katerih naj bi prišlo leta 2012, ko bo polnoletna t. i. »google me« generacija. Garcia¹ je sicer ovrgel stare strahove, da časopisi v dobi interneta in mobilne tehnologije nimajo prihodnosti oziroma da jih ne bomo več brali (včasih je podobna resnica veljala tudi za knjige), toda leto 2012 bo za časopisni medijski trg vseeno prelomno, saj se bomo soočili z menjavo generacije. Najbrž se bodo morali uredniki in seveda lastniki že jutri začeti ukvarjati z vprašanjem, kako se na to pripraviti. Ključno vprašanje je, ali smo sploh pripravljeni spremeniti dosedanji, v marsičem zelo tradicionalističen način razmišljanja, podajanja informacij in odnos do bralcev.

V medijsko zdravih, konkurenčnih in transparentnih trgih je nesporno dejstvo, da bo v prihodnosti vloga bralcev pri ustvarjanju medijev opazno večja. Ponekod so že naredili prve korake; Južni Korejci imajo časopis, ki ga (skoraj) v celoti ustvarijo - bralci. O časopisnih bralcih sicer še vedno premalo vemo. Zlasti pozabljamo, da so zelo pogosto hkratni uporabniki interneta (in uživalci on-line informacij), obenem pa internetna populacija ni nujno časopisno naravnana. V naslednjih letih se bo razkorak najbrž še povečeval, kar bo imelo velik vpliv na prerazporeditev oglaševalskega denarja. Internetna generacija se bo širila, ponudba brezplačnih tiskanih medijev, ki so trenutno še v vzponu, bo v tem času začela dosegati točko zadostitve, kjer se krivulje praviloma nikoli več ne dvignejo. Že danes so brezplačniki v medijsko razvitih trgih začeli izpodrivati tradicionalne (plačljive) časopise, v prihodnosti pa bo ta trend, se zdi, neustavljiv. Toda na drugi strani – in Garcia govori zlasti o tem – se bo odnos bralcev do t. i. tradicionalnih časopisov temeljito prevrednotil. V bistvu bodo takšni mediji dosegli nivo statusnih simbolov. Brati plačljiv dnevnik (ki bo povrhu vsega tudi vrhunsko dizajniran) bo nekaj takšnega, kot so danes Prada, Marina Yachting, Yohji Yammamoto, Apple Powerbook ali Brioni.

¹ Kubanski emigrant v Združenih državah Mario Garcia je nedvomno eden najpomembnejših časopisnih oblikovalcev na svetu. Njegovo družinsko podjetje Garcia Media je simbol nove časopisne filozofije, za katero stoji okoli 500 časnikov po vsem svetu, s katerimi se je Garcia doslej že srečal. Ko govori o redizajnu (grafični prenovi) časopisa, uporablja izraz »rethinking«, nekakšen »porazmislek«, ponovni razmislek torej.

Kaj potemtaka čaka našo nenavadno medijsko domačijo, kjer najdemo najsodobnejše stroje in opremo, a obenem tudi arhaične delovne navade in čudaški odnos do globalnih trendov? Ko človek posluša Garcia, kako iz rokava stresa najnovejšo analizo bralnih navad, ki je bila v okviru projekta *Poynter Eye Track 07* opravljena v Združenih državah Amerike, ni povsem prepričan, ali so izsledki, pridobljeni na empirični ravni (600 sodelujočih bralcev), dejansko dovolj univerzalni, predvsem pa aplikativni. Ali veljajo tudi za Slovenijo, ki ima zavidljivo visoko stopnjo internetne pismenosti, hkrati pa na področju tiskanih medijev caplja za večino evropskih in sosednjih držav (vsekakor tudi za Hrvaško)? Naj vprašanje za zdaj ostane na retorični ravni ...

Septembra lani sem šel na daljši dopust. Začel sem se namreč spremenjati v nekakšnega butlerja svoje službe, ki je – kot pravi Kazuo Ishigura v romanu *The Remains of the Day* – prepričan, da »nezdrava količina prostega časa pripomore k hudemu padcu poklicnih standardov«. Najbrž sem zgolj naivno pričakoval, da se bom po dobrih štirih letih uredniškega dela lahko končno enkrat pošteno spočil. Da bom imel šest tednov miru, da bom lahko prebral kup knjig, ki so se v vsem tem času nabirale na knjižnih policah, na njih pa je bila že debela plast prahu. Začetek je bil sicer obetaven; že nekaj dni sem užival brezskrbno zleknjen v enem izmed starodavnih mediteranskih mest, ko me je zamikalo, da bi prekinil serijo literarnega branja in se po daljšem elektronskem molku malce sprehodil po svetovnem spletu. *Spieglova* internetna izdaja je 14. septembra prinesla pomenljiv članek, ki se je neposredno nanašal na Slovenijo. »Wenn ein Praesident spurlos verschwindet«, »Ko predsednik izgine brez sledu«, se je glasil tekst, ki je po mojem mnenju zelo korektno pisal o tedanji agoniji inštitucije predsednika. V *Spieglu* so o Drnovšku napisali vse tisto, kar mu je domači tisk običajno diskretno zamolčal. Tudi to, da se je iz nekdanjega tehnokrata razvil pristen naravovarstvenik in budist. Nemške žurnaliste je najbolj zanimalo, kje se že skoraj dva meseca skriva predsednik države, znan po svoji ekscentričnosti. *Spiegel* je kajpak ugibal tudi o morebitnem zdravstvenem ozadju predsednikovega izginotja. Spominjam se, da me je ob branju prispevka o Drnovšku zbadlo to, da se slovenski časnikarji pravzaprav nikoli niso ukvarjali z vprašanjem, kje je njihov predsednik zadnja dva meseca. Hkrati pa sem pomislil tudi na morebitne posledice, saj bodo v Sloveniji v skladu z obče sprejeto teorijo zarote domala vsi verjeli, da je

bil članek o Drnovšku naročen. In res, ko sem nekaj dni kasneje kupil *Spiegel*, je bila v reviji precej nevhvaležna zgodba o Sloveniji. Avtor sicer kratkega, a pomenljivega članka je trdil, da Janševa vlada pritiska na medije. Kontekst ni bil najbolj ugoden, še posebej ne za državo, ki bo v kratkem prevzela predsedovanje Evropski uniji. Nekako v tistem času, od 10. septembra dalje, je v Ljubljani, sprva skrita pred očmi javnosti, nastajala *Peticija zoper cenzuro in politične pritiske*, ki jo je v mesecu dni podpisala dobra petina vseh slovenskih novinark in novinarjev.² Njena pobudnika sta dokument, ki ni varčeval z očitki in obtožbami na račun aktualne oblastne nomenklature, poslala na več kot 320 naslovov v tujini. Če se je sprva zdelo, da gre za maščevanje na osebni ravni (pobudnika in še nekateri izmed vidnejših podpisnikov osebnih zamer in odpora do aktualne politične elite niti niso skrivali), se je v naslednjih tednih in mesecih pokazalo, da je *Peticija* vzbudila nekaj pozornosti zlasti v evropskih državah, kjer so novinarji in uredniki že iz gole profesionalne solidarnosti pokazali veliko mero empatije s slovenskimi kolegi. Hkrati je dokument deloval po načelu jedrskega topa, ki je sicer namenjen uničenju sovražnika, vendar pa nepopravljivo škodo naredi tudi tistemu, ki iz njega ustrelji. Drugače rečeno, iz zgodbe o osebnih zamerah in političnih zdrahah znotraj posameznih uredništev je nastala zmedena, nenatančna, a hkrati melodramatična podoba Slovenije kot napol totalitarne države z represivnim aparatom, ki zatira svobodo tiska, odpušča časnikarje itd. Ko sta me novembra lani, že kot nekdanjega urednika *Žurnala*, obiskala Colin Peters, svetovalec dunajskega Mednarodnega inštituta za tisk (International Press Institute) in njegov kolega Oliver Vujovic, generalni sekretar njegove podružnice za jugovzhodno Evropo (South East Europe Media Organisation), sem se najprej začudil, da nas še vedno tlačijo v jugovzhodno Evropo – kar je le lepša sopomenka za Balkan – potem pa nisem bil več prepričan, kaj vse so pobudniki *Peticije zoper cenzuro* natvezili tema gospodoma. Ko smo namreč govorili o podpisnikih tega novodobnega protioblastnega »J'accuse«, me je Peters vprašal, koliko *Žurnalovih* novinarjev ga je podpisalo. »Mislim, da ena ali dve novinarki«, sem odgovoril. »A tako«, se je začudil galantni Britanec, »in potem, kaj ste naredili z njima? Ste ju odpustili?« Debelo sem pogledal, misleč, da se šali. Izkazalo se je, da se ne, zato sem mu moral razložiti, da naša medijska hiša – ki je, hvala Bogu, v tuji lasti – temelji na spoštovanju različnosti in sožitju. Potreboval sem nekaj minut, da sem Petersu in Vujovicu razložil, da pri nas odpuščamo samo slabe novinarje, vendar še to zelo, zelo redko, saj takšnih ljudi pri *Žurnalu* pre-

² Točna številka je 571.

prosto ni. Vse skupaj se je na koncu sicer prijetno končalo in gospoda, ki sta k nam v jugovzhodno Evropo prišla ocenjevat Janšev diktaturo, sta bila vsaj nekoliko zmedena, kajti očitno je bilo, da vsi mediji le nismo bili žrtve krvavega desničarskega režima.

Pobudniki *Peticije zoper cenzuro in politične pritiske na novinarje v Sloveniji*,³ kot se dokument uradno imenuje, so premierja Janšo obtožili omejevanja medijske svobode. Peticijo so mi poslali v elektronski obliki s pozivom, naj se ji pridružim. Odgovor nanjo in mnenje sem raje objavil na svojem blogu 1. oktobra. Naslovil sem ga *Etični poziv*

³ Besedilo *Peticije* se v celoti glasi: »Slovenske novinarke in novinarji obtožujemo predsednika vlade Janeza Janšo omejevanja medijske svobode. Po volitvah 2004 je začela desno-sredinska vlada trgovati z državnimi deleži v večjih slovenskih podjetjih, ki so bila solastniki medijev. S spremembami kapitalne sestave je omogočila zamenjavo večine predsednikov uprav, članov nadzornih svetov in urednikov večine osrednjih slovenskih medijev. S tem je v njih vzpostavila neformalno in vplivno piramido odločanja. Novi direktorji in uredniki ne spoštujejo novinarske avtonomije in cenzurirajo novinarske vsebine, ki so kritične do oblasti. Vmešavanje vlade in vladajoče stranke SDS v medije je 12. junija 2007 v pismu priznala nekdanja državna sekretarka na ministrstvu za gospodarstvo Andrijana Starina Kosem. Vladajoča koalicija je s pomočjo parlamentarne večine sprejela tudi novi zakon o RTV Slovenija, ki je v praksi okreplil nadzor vladajočih struktur nad javnim radiom in televizijo. Cenzura v slovenskih medijih ima več pojavnih oblik. Prva se nanaša na vsebinske popravke člankov brez avtorjevega soglasja. Drugič, tudi naročeni članki pogosto niso objavljeni, običajno brez tehtnega pojasnila. Tretja oblika je omejevanje poročanja o nekaterih politično občutljivih temah in prepoved dostopa vladi nevšečnim mnenjskim voditeljem do določenih medijev. Novinarjem odpovedujejo delovna razmerja, jih degradirajo, jim odvzemajo delovna področja, jih premeščajo, diskriminirajo in šikanirajo. Protestu se pridružujemo tudi novinarji v medijih, ki niso pod vplivom vlade, novinarji, ki pišemo za tuje medije, in tisti, ki smo zaradi nevzdržnih pritiskov zapustili novinarski poklic, se upokojili ali si poiskali službo v drugih medijih. Pismo z vsebino, ki se nanaša na cenzuro in vladne pritiske zoper novinarje, so že prejeli predsedniki držav, parlamentov in vlad vseh članic Evropske unije, številne nevladne organizacije in medijske ustanove po svetu. Prvega januarja 2008 bo Slovenija prevzela predsedovanje Evropski uniji. Kakšno bo sporočilo državljanom Evropske unije, če ji predseduje država, v kateri so pritiski na novinarje vse bolj samoumevni in v kateri se krepi avtoritarni način vladanja na račun demokracije in medijske svobode? Predsedovanje take države utegne biti skrb vzbujajoč znak za sedanost, še bolj pa za prihodnost Evropske unije.

*k profesionalizmu,*⁴ povzročil pa je precejšnje razburjenje in histerijo,

⁴ Društvo novinarjev Slovenije (DNS) je pripravilo kolektivno peticijo »Proti cenzuri«, v kateri obsojajo domnevno cenzuro in poskuse omejevanje svobode izražanja v naši državi. V nekaj dneh se je podpisala skoraj polovica članov DNS, o peticiji pa je bilo obveščeno tudi mednarodno združenje novinarjev. Ker v Sloveniji kljub svobodi združevanja in pluralizmu na vseh področjih obstaja zgolj eno društvo novinarjev – Društvo novinarjev Slovenije (DNS) – in ker je vanj včlanjena manj kot polovica novinarjev v državi, menimo, da je zaradi poštenosti in korektnosti potrebno javnosti predstaviti tudi tista dejstva, ki so nesporna, konkretna, nezavajajoča in jih je Društvo novinarjev Slovenije v svoji peticiji spregledalo. Prvič, peticije nismo podpisali vsi novinarji v Sloveniji, pač pa približno tretjina naših kolegov.

Med pomembnejšimi podpisniki najdemo le dva odgovorna urednika medijev, ki ju lahko štejemo za relevantna.

Eden izmed njiju je tudi predsednik Društva novinarjev Slovenije.

Drugič, številnih kolegov k podpisu niso povabili, četudi gre za ugledne novinarje, urednike in publiciste, ki pa imajo eno skupno lastnost: niso člani Društva novinarjev Slovenije. Posredno to pritrjuje ugibanjem, da je peticija proti cenzuri projekt DNS.

Večina novinarjev peticije ni podpisala, ker se z njo ne strinja povsem, saj se jim zdi preveč ne-natančna ali pa celo zavajajoča.

Tretjič, kot etično zelo sporno velja izpostaviti dejstvo, da so peticijo podpisali tudi upokojenci (nekdanji novinarji), fotografi, lektorji in druge osebe, za katere niti v najbolj ohlapnem smislu ne moremo reči, da se z novinarstvom neposredno ukvarjajo in da so teoretično sploh lahko izpostavljeni cenzuri in pritiskom, o čemer peticija govori.

Skratka, legitimnost te peticije je relativna, saj zajema le manjšino slovenskih novinarjev.

V vsebinskem smislu je izraz trenutne politične polarizacije in ne more skriti interesov, ki nimajo zveze s profesionalizmom in poklicno etiko novinarjev. Peticija proti cenzuri je dokument, ki ne govori toliko o političnih pritiskih na novinarje (ali urednike), temveč je politični očitek trenutni vladni koaliciji. Logično bi zato sklepali, da bi takšen dokument lahko nastal tudi pred petimi ali desetimi leti, ko pritiski na medije niso bili nič večji ali manjši od današnjih. Vendar se Društvo novinarjev Slovenije pred petimi ali desetimi leti skoraj ni oglašalo. O političnih pritiskih niso govorili, niso se podpisovali pod peticije, pa čeprav je prihajalo do zelo očitnih primerov omejevanja novinarske svobode, nekateri novinarji so zaradi svojega prepričanja celo izgubili službo, bili podvrženi absurdnim sodnim postopkom ali nenavadnim kazenskim ovadbam.

Podpisniki etičnega poziva k profesionalizmu nočemo oporekati legitimnosti Društva novinarjev Slovenije, pa četudi je to edino takšno društvo v državi. Prav tako ne želimo zanikati, da v Sloveniji ne prihaja do poskusov omejevanja svobode tiska in izražanja. Vendar odgovornosti za to ne nosi le ena politična stranka ali politik, temveč celotna politična elita, vplivni gospodarstveniki in pomembni posamezniki, zlasti pa odgovorni uredniki medijev; ravno oni bi se morali pritiskom prvi upreti in zlasti nanje opozarjati javnost.

A ravno odgovornih urednikov v peticiji proti cenzuri ne najdemo veliko, kar nas prepričuje, da stanje stvari v Sloveniji le ni tako črno in brezizhodno kot v Burmi ali Belorusiji, na kar peticija Društva novinarjev Slovenije posredno namiguje.

Podpisniki tega poziva smo prepričani, da bi morali vsi tisti, ki se v tej državi poklicno ukvarjamo z žurnalizmom, najprej dosledno spoštovati profesionalne novinarske standarde, ki naj veljajo za vse medije brez izjeme. Takšnega profesionalizma, ki ga imamo v mislih, se ne meri s peticijami, izjavami ali obsodbami, temveč s privrženostjo najvišjim etičnim standardom in strogi kritični distanci do nekdanje sprevržene novinarske logike, značilne za totalitarne države – logike strahopetnega prilizovanja politiki, gospodarstvu in drugim centrom moči.

Dokler se slovenski novinarji in predvsem njihovi uredniki ne bodo distancirali od trenutnih političnih, ekonomskih ali ideoloških prišepetavanj z ene, druge ali tretje strani, bodo ostajali na strani poražencev, saj se bodo politiki in vsi ostali centri moči veselo poigravali s fenomenom, ki mu pravimo medijska svoboda.

kar je znova dokazalo odsotnost racionalnega diskurza v slovenskem medijskem prostoru. Najbolj primitivne izpade so si privoščili nekateri blogerji in anonimni pisci *Dnevnikovega* spletnega foruma, zaradi česar sem moral urednika *Dnevnika* Mirana Lesjaka zaprositi za intervencijo (za kar sem mu hvaležen). Nekaj dni kasneje sem na svojem blogu poskušal na kratko pojasniti razloge, ki so me pripeljali do odločitve, da se oglasim kot posameznik in javno povem svoje mnenje kot urednik medija, ki se ponaša z eno najvišjih naklad v državi. V tistem času sem že vedel, da se z iztekom mojega štiriletnega mandata nepreklicno končuje tudi moje profesionalno medijsko udejstvovanje in da me kmalu čakajo novi izzivi. Morda sem bil zaradi tega dejstva še nekoliko bolj neposreden in neprizanesljiv do sprenevedanja, manipulacij in histeričnih reakcij v zvezi z mojim *Pozivom*, ki je bil kljub vsemu precej osamljen klic k razumu.⁵ Nekateri prijatelji so me zaradi njega tudi grajali, češ da se čisto po nepotrebnem izpostavljam in dajem v zobe. Da bi bilo zame boljše, če bi bil tiho, so menili tudi vsi tisti, ki so se zasebno povsem strinjali z menoj, vendar se javno niso želeli oglašati. V *Etičnem pozivu*, ki sem ga napisal tisto usodno nedeljo zvečer v približno uri in pol, sem opozoril na nekatera dejstva, ki jih je *Peticija zoper cenzuro* hote ali nehote spregledala. Najbolj očitna je kolektivnost, saj je šlo »de facto« za izjavo Društva novinarjev Slovenije (DNS), ki je bilo takrat tudi edino tovrstno časnikarsko združenje v državi. V nekaj dneh je namreč *Peticijo zoper cenzuro* podpisala skoraj polovica članov DNS oziroma dobra petina vseh ljudi, ki se v tej državi ukvarjajo z žurnalizmom. Seveda to nikakor ne pomeni, da bi omenjenim aktivistom kdor koli želel oporekati legitimnost; gre bolj za to, da so bili k sodelovanju vabljeni člani tedaj edinega obstoječega novinarskega društva in da pri tem niso bili ustvarjeni pogoji za normalen pluralizem idej. Kar je gotovo velika škoda, kajti na načelni ravni je večina ugotovitev *Peticije* pravilna, le da bi se morali njeni očitki razbremeniti političnega aktivizma. Po drugi strani pa je komaj prikrita politična kontaminacija *Peticije* zgolj logičen odraz trenutne politične polarizacije, ki je zajela dobršen del žurnalistične srenje. V tem pogledu so interesi *Peticije* drugje in nimajo zveze s profesionalizmom in poklicno etiko novinarjev. *Peticija proti cenzuri* je torej politični očitak trenutni vladni koaliciji; še več, je celo obračun na osebni ravni s predsednikom vlade. Ahilova tetiva prvopodpisanih in še nekaterih vidnejših podpisnikov je torej očitna in so jo opazili

⁵ Kljub temu, da *Etični poziv* nikoli ni bil mišljen kot kolektivna izjava, so ga nekateri kolegi pozdravili in izrazili željo, da se podpišejo pod njega, zaradi česar sem moral tekst nekoliko spremeniti, saj je iz ednine nastala množina.

tudi tuji opazovalci; če bi namreč *Peticija* govorila o cenzuri in pritiskih skozi prizmo nepristranskosti in politične korektnosti, potem bi bil dokument bistveno daljši, saj bi govoril o vseh oblikah vplivanja na novinarsko in uredniško delo v zadnjih desetih, petnajstih letih. *Peticija* bi v takšnem primeru zajela tudi usodo tistih časnikaarjev in urednikov, ki so bili žrtve pritiskov in cenzure v času prejšnjih vlad in koalicij; govorila bi o novinarjih, ki so zaradi svojega pisanja ostali brez služb ali pa bili prestavljeni na povsem nepomembno delovno mesto; pričevala bi o absurdnih sodnih procesih, kriminalističnih zaslišanjih in spornih tajnih (nezakonitih!) prisluškovanjih novinarjem s strani pooblaščenih uradnih oseb itd. A *Peticija* o vseh teh temnih madežih ne spregovori niti besede. Kot da se je Jezus rodil oktobra 2004 ...

Tako očitna nenačelnost *Peticije* me je kljub vsemu zelo presenetila. Nikjer besedice o tem, da odgovornosti za svobodo tiska in izražanja ne more nositi le ena stranka ali celo posameznik, temveč da je to skupna odgovornost celotne politične, gospodarske in siceršnje družbene elite, kot tudi vplivnih posameznikov in – nikakor ne nazadnje! – tudi časnikarjev in urednikov, se pravi medijev samih po sebi. Logično bi se zdelo, da je dosledno spoštovanje profesionalnih novinarskih standardov predpogoj za kakršen koli diskurz o medijski nesvobodi. Takšna doslednost naj bi veljala za vse medije brez izjeme, profesionalizma, ki bi to doslednost zagotavljal, pa v nobenem primeru ne moremo meriti s peticijami, izjavami ali obsodbami. »Dokler se slovenski novinarji in predvsem njihovi uredniki ne bodo distancirali od trenutnih političnih, ekonomskih ali ideoloških prišepetavanj z ene, druge ali tretje strani, bodo ostajali na strani poražencev, saj se bodo politiki in vsi ostali centri moči veselo poigrali s fenomenom, ki mu pravimo medijska svoboda.« S to mislijo sem tudi končal *Etični poziv*, ki so ga mediji v glavnem korektno povzeli, čeprav so ga v znani maniri levega in desnega poskušali razglasiti za nekakšno »protipeticijo« *Peticiji zoper cenzuro*. Glede na to, da sem se v tistem času že počasi umikal iz žurnalizma in da sem se vsega skupaj lotil povsem neobremenjeno, so me takšna razglabljanja, ki so včasih temeljila na teorijo zarote, pošteno zabavala. Toda če prav pomislim, vsega tega mi ne bi bilo treba. Danes mi je jasno, da bi bil lahko tiho, čeprav bi si svoj molk bržčas očital do konca življenja. Kajti skoraj deset let sem bolj ali manj molče prenašal to prekleto slovensko novinarsko sprenevedanje in hipokrizijo. Če bi bil tiho samo še en dan, bi žurnalizem do konca zasovražil. Zato je (bil) *Etični poziv k profesionalizmu* v prvi vrsti insajderska kritika vseh tistih stanovskih kolegov, ki so izgubili racionalni kompas in postali – prosto po Montesquieuju – »usta, ki trobijo politi-

ko«. V naslednjem blogu, ki sem ga objavil, sem zaradi tega med drugim zapisal: »Etični poziv sem spisal zaradi lastne vesti, zato mi je prav vseeno, če ga bo podpisalo petsto kolegov ali pa nihče ... Naredil sem nekaj, kar mi bodo oportunisti in politični priliznjenci zamerili, toda človek ne bi smel nikoli pomišljati, ko gre za njegovo vest. Danes bolj razumem, zakaj so nekateri kolegi jokali, ko so njihovi politični in gospodarski botri izgubili moč in oblast. Ne razumem pa, zakaj svoje frustracije zdaj že več let prenašajo na celotno javnost in celo stanovske kolege. Ko je prejšnja oblast izgubila volitve, sem se smejal. Ko jih bo aktualna, se bom spet. Zakaj pa ne? Brez racionalne, predvsem pa kritične distance do politike, gospodarstva in drugih nosilcev moči je žurnalizem zgolj malce bolj ozaljšana verzija uradnega lista. Kdor misli, da se motim, naj se malo poglobi v delovanje evropskih medijev, med katerimi bo težko našel primerek, kjer bi se zaposleni norčevali iz lastnikov, zasmehovali sodržavljane drugačnega političnega prepričanja ali celo zbirali podpise proti aktualni vladi. V liberalnem kapitalizmu ni medijska hiša nič drugega kot gospodarska družba. Kdor misli, da se motim, živi v napačnem sistemu. Evropska unija ni zveza socialističnih držav, v katerih se novinarji v duhu kolektivizma prelevijo v dežurne politične aktiviste.«

Vseeno pa me je *Peticija zoper cenzuro* v neki točki prav pristržno nasmejala. Podpisalo jo je celotno uredništvo otroške revije *Ciciban*. To sem nekajkrat tudi javno povedal. Nihče mi ni oporekal.

Zakaj se je 571 slovenskih časnikarjev odločilo, da premierja obtožijo omejevanja medijske svobode? Zakaj so glas povzdignili šele septembra 2007 in ne, denimo, februarja 2001⁶ ali maja 2004? Kako to, da je nezadovoljstvo tolikšnega števila slovenskih žurnalistov toliko let tlelo in izbruhnilo šele zdaj? Januarja letos sem v pogovoru za dunajski dnevnik *Die Presse* odkrito namignil, da je za histerično *Peticijo* približno ene petine slovenskih žurnalistov moč zaznati politično obarvane motive in da so v tem smislu motivi iniciatorjev bolj politični kot profesionalni.⁷

⁶ Februarja 2001 so neznanci pred domačo hišo na Koroškem brutalno pretepli tedanjega novinarja *Večera Mira Petka*. Storilci niso bili nikoli uradno odkriti, sodni proces se je sprevrgel v farso, žrtev pa je iz novinarskih vrst prestopila v politiko. Petek je danes poslanec vladajoče SDS.

⁷ Patricia Käfer, »Slowenien: Auflegen, wenn der Premier schreit«, *Die Presse*, 10. 1. 2008. V pričujočem članku je novinarka korektno povzela moja razmišljanja v zvezi z domnevnim omejevanjem medijske svobode in članek zaključila s citatom, ki se je avstrijskim bralcem najbrž zdel dokaj logičen: »Slowenien ist nicht Russland, und Janša ist nicht Putin.« (»Slovenija ni Rusija in Janša ni Putin.«)

Še vedno mislim, da danes že razvpita *Peticija zoper cenzuro in politične pritiske* – kljub poskusom, da bi govorila o odnosu med politiko (bolje: aktualno oblastjo) in novinarskim cehom – bolj ali manj govori o stanju duha znotraj tega nesrečnega ceha. Odseva namreč vso razdeljenost, frustriranost, odvisnost in nesamozavest tistega profila ljudi, ki so jih v naših krajih v časih pred padcem železne zavesе [sic] imenovali javni delavci. Zato je vprašanje medijskega pluralizma v Sloveniji vsekakor tudi vprašanje generacijskega konflikta med dvema zelo kontradiktornima logikama; na eni strani sta miselni in vrednostni sistem generacije, ki je odraščala ob gledanju nadaljevank, kot so *LA Law*, *Ally Mcbeal* ipd., na drugi pa stojijo novinarji, ki so bili (neme) priče sistematičnem kršitvam svobode govora in izražanja. V Sloveniji lahko na prste desne roke preštejemo novinarje, ki so bili zaradi svojega pisanja v času diktature zaprti. To je vsekakor pomenljiv podatek, ki veliko pove o stopnji državljanske nepokorščine. Generacijskega prepada med srednjo (starejšo) in mojo generacijo sem se sicer povsem slučajno začel zavedati šele lani, ko sem bil skupaj z nekaj znanimi slovenskimi uredniki na kosilu z namestnikom evropskega komisarja za širitev. Do neprijetnega dogodka je prišlo v času deserta, med krajšo razpravo o nerешenih odnosih med Slovenijo in Hrvaško, ko je eden izmed naših urednikov povsem resno citiral Lenina. Meni se je biskvit skoraj zataknil v sapniku, gostitelj – povrhu vsega še Poljak – pa je tako zavil z očmi, da je še mene zbolelo.

Dolga desetletja v Sloveniji nismo mogli govoriti o t. i. medijski tržnici idej, značilni za svobodne in odprte družbe. Prvi koraki so bili opravljeni šele konec osemdesetih let minulega stoletja, v času duhovitega, družbenokritičnega in drznega oporekanja režimu. To je bilo obdobje *Tribune*, *Mladine*, *Teleksa*, *Nove revije*, *Revije 2000* in drugih publikacij, v katerih se je manifestiralo nakopičeno družbeno nezadovoljstvo nad razmerami v tedanji obubožani državi.

Z današnje, skorajda že zgodovinske perspektive bi lahko rekli, da smo imeli tedaj kup prvovrstnih preiskovalnih novinarjev, peščico modrih urednikov in predvsem množico kritičnih bralcev. Stanje duha je bilo naklonjeno podiranju totalitaristične ikonografije in korporativistične mitologije, ki sta temeljili na lažeh, manipulaciji, pa tudi nenaklonjenosti, nepravu ter zanikanju temeljnih človeških in državljskih pravic. Konec osemdesetih je bila družbena klima idealna za ustvarjalno novinarsko delo, kar se je kajpak v prvi vrsti odražalo v kakovosti;

tedaj smo imeli žurnalizem, kot ga pred tem še nismo in kot ga bržčas še dolgo več ne bomo. Toda dolgoletna utesnjenost in strah, ki sta se začela razkrajati šele v času *Mladine*, *Nove revije* in *Tribune*, sta deformirala tako rekoč celotno generacijo novinarjev. Mnogi izmed njih so se septembra lani podpisali pod *Peticijo zoper cenzuro*. Paradoksalno, toda očitno je temeljna lastnost našega časnikarskega bistva v totalitarni matrici; kdor zatrjuje, da je leto 2007 glede svobode tiska podobno letu 1983 ali pa celo slabše, ne živi tukaj in zdaj. A tovrstni pogledi niso omejeni le na posamezne časnikarske nostalgike, ki se jim kolca po glasilu socialistične zveze delovnega ljudstva, temveč jih slišimo celo v najsvetlejšem hramu demokracije. Nedavno je poslanec Miran Potrč oporekal obče znanemu fenomenu železne zaves, ki jo je v govoru na univerzi Fulton 5. marca 1946 definiral Winston Churchill in ki se je, kot vemo, spustila od Szczecina na severu do Trsta na jugu. Da je poslanec Potrč prepričan, da nekdanja Jugoslavija ni ležala za železno zaveso oziroma da se je komunizem začel šele na koncu Prekmurja, me v bistvu niti ne čudi. Potrč ni bil sposoben zaznati simbolizma železne zaves, žametne revolucije in padca berlinskega zidu. Bolj kot za Potrča, ki ga spričo zvestobe pokopani ideologiji lahko samo spoštujem, me skrbi za geografsko znanje 571-ih podpisnikov *Peticije*, saj je med njimi zagotovo visok odstotek takšnih, ki se Churchillovi opredelitvi ideološke meje med dvema Evropama posmehujejo. Zato velja še toliko bolj izpostaviti usodni diskurz, ki spričo vsiljenih in izmišljenih ideoloških fraz deli slovenski žurnalizem. Diskurz o levici in desnici je eden najtežjih mlinških kamnov, ki pod vodo vlečejo slovenski žurnalizem. Naj navedemo ilustrativen primer takšne pejorizacije: ko je Slovenska tiskovna agencija (STA) zaposlila nekaj ljudi, ki so del svojega študentskega življenja preživeli kot honorarni novinarji na katoliškem radiu Ognjišče (če vzamemo najbolj splošno znan primer), so jim borci za medijski pluralizem očitali, da so zaradi tega slab(š)ji novinarji. Ko človek to posluša, res dobi vtis, da državi vladata prikriti rasizem in diskriminacija, pri čemer je najhuje to, da nihče pravzaprav ne ve, po kakšnih kriterijih naj bi se politična delitev na levo in desno pravzaprav utemeljevala. Tako levica kot desnica sta v demokratični Sloveniji zrasli iz istih korenin – zveze komunistov. Podoben odnos do oblasti to potrjuje. Vzorci vladanja se bistveno ne razlikujejo; ko gre za medije, so oboji prepričani, da si jih je treba podrediti. Načini za doseg tega cilja so sicer različni, vendar je doslej še vsaka oblast verjela, da so mediji v glavnem tečni, pokvarjeni in pod vplivom politike. To je sicer paradoksalno; če politika verjame, da so mediji pod vplivom politike, legitimira tudi svoje vmešavanje v t. i. četrto vejo oblasti.

V minulih letih se je za eno ključnih dilem pri normalizaciji medijskega prostora izkazalo vprašanje njihovega lastništva. Sam sem že pred sedmimi leti, ko sem prejemal Jurčičevo nagrado za novinarske dosežke, na simpoziju o medijih dejal, da država v normalnih družbenih razmerah ne more biti vpletena v medijsko lastništvo – vsaj v nekem nezanemarljivem deležu ne. Leta 2001 je bila namreč kapitalska povezanost države oziroma paradržave z medijskimi hišami osupljiva.⁸ Večina dnevnega tiska je bila tako rekoč v rokah države, torej vlade, zato je bilo po svoje razumljivo, da so dominantni mediji (zlasti tisk) zelo naklonjeno obravnavali vlado in bili na drugi strani – kar je še danes svojevrsten precedens – izredno kritični do opozicije.

Ključ do razumevanja, zakaj država ne more in ne sme biti udeležena v medijskem lastništvu, se skriva v načelni dilemi: ali bo medij avtonomen, neodvisen in nepristranski ali pa bo glasilo oblasti, neke vrste uradni list. V Sloveniji je bila država zaradi svojih političnih interesov doslej vedno nenaklonjena dotoku tujega kapitala v medije. V zadnjem času se slika sicer popravlja, saj se je država v glavnem in neposredno že umaknila iz lastništva medijev. To je za uredniško avtonomijo pozitiven signal, četudi se je takoj zatem pojavila nova skrb: kdo lahko zagotovi, da novinarske avtonomije odslej ne bodo ogrožali politični interesi novih (domačih!) lastnikov? Med pritiski, ki jih izvaja politika, in pritiski, ki prihajajo s strani gospodarskih oligarhov in ostalih centrov moči, namreč ni prav nobene razlike. Pritisk je pritisk, čisto vseeno je, kdo stoji za njim.

S tem v zvezi bi veljalo enkrat za vselej ovreči majavo tezo, da odgovornost za aktualne žurnalistične zdrahe nosijo izključno politiki.

Pravica, biti samostojen, izhaja iz notranje moči, da si taisto samostojnost vzameš, zato breme zavedanja leži v prvi vrsti na urednikih (in kajpak vseh ostalih novinarjih), ki si morajo avtonomijo in neodvisnost izboriti. Politiki ali t. i. gospodarstveniki jim teh privilegijev zagotovo ne bodo dali. Kajti Slovenija ni stara, utrjena evropska demokracija, v kateri bi bilo samoumevno, da se politični pritiski na uredništva zelo slabo končajo za tistega, ki je tako nespameten, da si jih privoščiči. Toda Slovenci si določenih empiričnih dejstev očitno še vedno nočemo pri-

⁸ Šele leta 2007 je Mirovni inštitut izdal knjižico *In temu pravite medijski trg?*, v kateri avtorici Sandra B. Hrvatini in Brankica Petković problematizirata vlogo države v našem medijskem sektorju. Pripomba, ki je zelo na mestu, je sicer zelo kratka: zakaj šele zdaj? Knjižica namreč govori o tem, na kar smo redki opozarjali že leta 2001.

znati; neumen in varljiv občutek, da se obnašamo tako, kot da imamo nacionalno državo že 150 let, izhaja iz ravno nasprotnega; da pač nimamo demokratične tradicije in da svoboda tiska pri nas ni sveta vrednota. Naša družba je drugačna, tesnobna in nenaklonjena zdravi konkurenci, naši ljudje pa demokracije – kot bi dejal William Shakespeare – ne vsrkajo z materinim mlekom. Posledično je zato tudi odnos politične in ekonomske elite do medijev avtoritativen in temelji na pogojnem refleksu podrejanja. Zaradi tega nenormalno veliko novinarjev in celo urednikov sploh ne skriva svojega svetovnonazorskega prepričanja. Meni se sicer ne zdi nič pohujšljivega, če je kak urednik politično opredeljen. Nasprotno, celo prepričan sem, da ni mogoče, da ne bi bil. Problem je v tem, če se politična opredelitev stopnjuje do strankarske ali celo ideološke, religiozne propagande, ki se kot virus zajeda v vsebinsko strukturo medijev. Pri nas je do najbolj ekstremnega vmešavanja prihajalo v drugi polovici devetdesetih let, ko je bila liberalnodemokratska »zgodba o uspehu« na vrhuncu; celo oglaševalci so delovali po diktatu centrov moči, zato tisti mediji, ki niso bili vščrni nomenklaturi, enostavno niso dobivali toliko oglasov, kot bi jih sicer. Kaj pomeni, če imajo velika (para)državna podjetja ukaz, da v vašem mediju ne smejo oglaševati, sem leta 2001 izkusil na lastni koži kot urednik tedaj opozicijskega tednika *Demokracija*. Ko je pet, šest let kasneje – ko se je oblast zamenjala – podobna, čeprav vseeno še zdaleč ne tako kruta usoda doletela tednik *Mladina*, sem se kot urednik *Žurnalca* javno oglasil in zapisal, da je svinjsko, če se politika na takšen način spravi na nek medij, ki ga ne mara. Pri tem je povsem nepomembno, kaj si kot posameznik mislim o uredniku *Mladine* ali tej reviji, saj gre za načelno, etično vprašanje, s katerim se slovenski medijski ustvarjalci zaradi povsem partikularnih, banalnih in sebičnih razlogov v glavnem nočejo ukvarjati.

Spričo novih družbenih in gospodarskih razmer se je žurnalistična elita razdelila na tiste, ki so sklonili glave in se odločili, da delajo samo še za denar, in tiste, ki so sizifovsko vztrajali pri profesionalnih standardih in poskušali korektno opravljati svoje delo. Kar seveda ni (bilo) vedno enostavno, saj so spremenjene razmere ustvarile tudi novo stanje duha v javnosti, ki žurnalizma ni več razumela kot družbeno poslanstvo, novinarje pa kot javne delavce. Siromašenje profesionalnih standardov, dvojna merila in predvsem oportunitizem dela znanih novinarskih imen so v javnosti povzročili upad zanimanja za medije, ki niso temeljili na rumenih, bulvarskih in bizarnih vsebinah, s katerimi se zadnja leta zabava naše delovno ljudstvo. Podobno kot v časih antičnega Rima, v dobi kruha in iger, se plebejci tudi dandanašnji radi naslanjajo nad vsem tistim,

kar jih vsaj za nekaj trenutkov odvrča od krutega vsakdana, od neprijetne realnosti, v kateri vladajo brezposelnost, socialna brezizhodnost, revščina, nacionalizem, alkohol in »turbofolk« umetnost. Precejšen del državljanov namreč niti približno ne uživa takšnega razkošja kot tisti »nouveaux riches«, ki so večletno tranzicijo spremenili v posel stoletja. In takšnim tranzicijskim tajkunom, o katerih se v Sloveniji javno ne govori, saj uradno ne obstajajo, kajpak ne ustrezajo kritični, profesionalni in nepopustljivi mediji, ki bi se povrhu vsega radi šli še preiskovalni žurnalizem. Podobno kot v Rusiji in drugih bivših totalitarnih državah so tudi pri nas tajkuni postali medijske zvezde; medtem ko plebejski občani v bulvarškem tisku prebirajo zgodbe o novih pridobitvah te jare gospode, se med t. i. resnimi novinarji težko najde nadebudno ime, ki bi taiste junake družabne kronike osvetlilo z drugega vidika (in zaradi tega morebiti dobilo tudi kako novinarsko nagrado). Kako so prišli do svojega neizmerne bogastva? S kom prijateljujejo, kateri vodilni politiki so na njihovih plačilnih seznamih? S takšnimi izzivalnimi dilemami se običajno noče nihče pozabavati, saj bi bilo tvegano. Najbrž ne tako kot v Rusiji, kje sta mafija in tajna služba pobili že ducat znanih časnikarjev, a vseeno; ni le fizična grožnja tista, ki ustrahuje. Tu so še družina, zasebnost, upanje na kariero itd.

Kdor se torej z žurnalizmom v tej državi ukvarja deset let in od tega sedem preživi na uredniških stolčkih, bo zase težko rekel, da je normalen; v takšnem družbenem in predvsem gospodarskem okolju, kakršno je slovensko, je represija nekaj vsakodnevnega, običajnega. Tisti, ki verjamejo, da gre krivdo pripisovati zgolj enemu politiku ali eni politični stranki, se seveda motijo ali pa naklepno zavajajo. Pritiski na medije so, če lahko malce karikiram besede enega izmed mojih bivših uredniških kolegov, *sistematični*. Podobno kot je na ravni političnih strank, še posebej njihovih voditeljev, ugotovil profesor France Bučar, velja tudi glede medijev: »forma mentis« je v bistvu totalitaristični kompleks, ki teži k absolutnemu podrejanju. V Sloveniji so politični veljaki v veliki večini nagnjeni k temu sindromu, zaradi česar je tudi njihov odnos do predstavnikov medijev obremenjen s frustracijami. Na drugi strani pa je – in to je kajpak še toliko huje – obremenjena tudi percepcija povprečnega časnikarja do politika oziroma politikov. Ne gre za to, da bi si moji nekdanji kolegi nezavedno želeli postati politiki (nekateri med njimi namreč so – in niti niso med najslabšimi!), temveč se kleč skriva druge: v nesposobnosti normalno kritične, tj. razumne distance. Enostavno ne skrivajo simpatij do svojih malikovanih voditeljev, kar se zlasti na televiziji včasih v resnici pokaže kot prava karikatura novinar-

ske neodvisnosti. Spomnite se na kak pogovor, med katerim novinarka ali novinar povsem odkrito prikimava sogovornikovim besedam. Ne skriva, da se strinja z njim. Neverbalna komunikacija je kajpak potem sublimno poslana v vesoljni svet, k vsakemu gledalcu posebej.

Lastništvo medijev pri nas še vedno velja za nekaj specifičnega, neobičajnega. Pa medijska hiša ni nič drugega kot gospodarska družba, ki mora poslovati v skladu s svojimi najboljšimi interesi. Kajpak obstaja še poseben, tj. javni interes, ki pa ga v zadnjih razpravah o medijski svobodi nihče niti omenjal ni. Kje pa so bralci? Kje gledalci, poslušalci?!

V Sloveniji je bila država doslej lastniško prisotna v dobršnem delu medijev, kar je zgodovinski anaronizem, recidiv partijske diktature. Nič čudnega, da so vse vlade doslej skrbno zavirale dotok tujega kapitala v medije. Zakaj? Zaradi svojih političnih interesov.

Kljub vsemu mislim, da se stanje duha pri nas počasi izboljšuje. Država in družba se odpirata demokratični Evropi in domača politična elita spoznava, da je medijski trg nekaj zelo subtilnega, občutljivega. Je kot trgovina s porcelanom, v kateri ni prostora za slone in goveda. Če bi me vprašali, kdo je bil v odnosu do medijev bolj grob, neroden – sedanja Janševa vlada ali njene predhodnice – bi vam odgovoril, da si posebnih pohval ne zasluži nobena. Prejšnje vlade so maltretirale kritične novinarje, aktualna oblast pa si je nakopala jezo nekaterih uredništev, ker kadrovskih vprašanj ni reševala konsenzualno. Ne vem, kako so bili lahko tako naivni. So mislili, da jim to ni potrebno? Najbrž mi bo kdo oporekal, češ lastniki imajo vendar pravico, da imenujejo ali razrešujejo urednike. To je že res, vendar je kleč drugje, in sicer pri lastnikih samih. Kdo so, kakšni so, kako razmišljajo. Tu bi izpostavil še eno zanimivo posebnost našega medijskega prostora: najprej je bila v lastništvo medijev (pre)močno vpeta država, zdaj pa medije prevzemajo veliki domači gospodarski sistemi, katerih temeljna gospodarska dejavnost niti najmanj nima zveze z žurnalizmom. Mislim, da je to – vsaj dolgoročno gledano – zelo nenormalna, nezdrava situacija.

Uredniška politika medija mora biti trdno v rokah avtonomnega uredništva, seveda ob predpostavki, da v ozadju stojijo profesionalni lastniki, ki se nikoli ne vmešavajo v vsebinski del medija. Lastniki si lahko privoščijo intervencijo šele tedaj, ko je moč dokazati, da nek medij zaradi slabe vsebine, neprofesionalne uredniške politike ipd. tone v rdeče številke, da mu dramatično pada branost, gledanost ali poslušanost,

da je javnost z njim nezadovoljna – kratka, da je njegova kakovost slaba. Takrat so se lastniki dolžni vmešati in zamenjati odgovorne ljudi. Če bi slovenski lastniki ravnali v skladu s profesionalnimi in etičnimi standardi, potem bi bile vse uredniške zamenjave v zadnjih desetih, petnajstih letih upravičene in legitimne.